

Doordenkertje 4 over: “Hoog tijd dat de Kerk democratisch wordt”

Allereerst: wat democratie als politiek regime precies inhoudt, is niet zo eenvoudig te bepalen. Het is geen perfect regime, maar ‘het minst slechte’, zo zeggen mensen als Churchill die het kunnen weten. Volgens de politieke filosoof Alexis de Tocqueville is één van de grote gevaren ervan de dictatuur van de meerderheid die haar wil opdringt aan minderheden, tegen alle redelijkheid in; een ander gevaar is dat van de nivellering van waarden in het individuele en het maatschappelijke leven.

Zij die pleiten voor meer democratie in de Kerk, pleiten waarschijnlijk niet allemaal voor precies hetzelfde. Gaat het om meer zeggenschap van leken (speciaal vrouwen) tegenover priesters en hiërarchie? Om het kunnen bekleden van allerlei ambten of het kunnen opnemen van allerlei verantwoordelijkheden ook door niet-gewijde personen? Om meer zeggenschap van de lokale gemeenschap(en) in de universele Kerk? En wie of wat zijn dan die lokale gemeenschappen: enkele fervente voortrekkers of de grote groep ‘gewone’ gelovigen? Hoe dan ook; zonder meer democratie is de Kerk ten dode opgeschreven, denken sommigen. Het is altijd interessant eens elders te kijken waar men een experiment al gedaan heeft, om te zien wat de resultaten zijn. In dit opzicht is het nuttig de ontwikkelingen in het protestantisme nader te bezien. Daar treft een grote paradox wat betreft meer ‘democratie’ in een religieuze context. Enerzijds een tendens naar altijd maar grotere versnippering en ‘verwatering’; anderzijds zijn het niet de meest ‘democratische’ vormen die daar de sterkste aantrekkingskracht lijken te hebben. Studies tonen aan dat groepen of ‘sekten’ die een duidelijke en veeleisende boodschap hebben het hier ‘het beste’ doen, meest aanhang winnen.

Het lijkt echter niet passend in dit terrein in economische termen denken. Een fundamentele vraag is of religie wel een domein is dat zich überhaupt leent tot democratie? Dat zou betekenen dat ook religie geleid zou moeten worden door een gezag dat verkozen is en de wil van het volk (de al dan niet zwijgende meerderheid? of de welbespraakte minderheid?) uitdrukt in wetten en regels en deze handhaaft? Ook andere domeinen lijken ongeschikt voor democratie. Kan ‘het volk’ bepalen wat ethisch goed of kwaad is? Wat kunst is of wat niet? Wat echt geluk is en wat niet? Hetzelfde voor domeinen als wetenschap en economie. Daar evenmin bepaalt het volk of zijn vertegenwoordigers wat wetenschappelijk waar of vals is; wat de goede of de slechte economische weg is? Religie behoort in elk geval meer tot het domein van de zingeving, zoals ethiek en kunst, dan tot het domein van de politiek. Het lijkt dus niet zo verwonderlijk dat ‘het volk’ het daar niet voor het zeggen heeft?

Religie bevat een heilsboodschap voor degenen wie het gegeven is die boodschap echt te horen. Deze boodschap van het ware heil komt ons toe ‘van elders’, niet (zonder meer) van mensen. Ze is geen boodschap van informatie hoe de wereld in elkaar zit, maar van *hoe te leven*. Het gaat om een ‘praktische’ boodschap waarin manieren van leven bevolen of aanbevolen worden: sacramenten, gebeden, meditatie, rituelen allerhande. Die boodschap en die praktijken worden bewaard en doorgegeven door een orthodoxie die tegelijk een orthopraxie is, d.w.z. begaan is met het bewaren van de juiste manier van leven. Het gaat hier om een gezag dat zelf via rite en sacrament wordt doorgegeven. Zelfs wanneer het gezag bij verkiezing wordt aangeduid (zoals bij abt of paus) is dat in een regel vastgelegd die zelf niet door ‘het volk’ is bepaald, maar door de stichter(s) van de beweging. Tenzij religieus gezag vermengd is met politiek gezag (wat wel eens gebeurt of gebeurde), heeft de orthodoxie geen reële macht over de gelovigen. Dezen hebben altijd de mogelijkheid van hun religie afstand te nemen; ze kunnen zich altijd aan het gezag onttrekken en eventueel zelfs een eigen ‘organisatie’ beginnen.

Precies omdat de boodschap van heil ‘van elders’ komt, zou het voor een gelovige vanzelfsprekend moeten zijn zich als gelovige te confronteren met wat het gezag voorhoudt betreffende de inhoud van het geloof en de praktijk van het gelovige leven. In deze zaken is

de eigenwaan én de waan van de dag dubbel gevaarlijk. Dat betekent natuurlijk niet dat men de stem van het eigen geweten het zwijgen moet opleggen. Tot de waan van de dag behoort dat alle gezag eigenlijk macht(swellust) betekent en dus moet uitgeschakeld worden. Vandaar wellicht typische problemen in onze tijd, bijvoorbeeld ook in een terrein zoals de opvoeding?

Dit alles neemt niet weg dat er reële problemen kunnen zijn zowel bij geestelijken die het gezag van hun wijding misbruiken, als bij bepaalde leken die niet (langer) begrijpen wat wijding betekent en zelf zo graag de eerste viool spelen. Het is niet onwaarschijnlijk dat de roep naar 'meer democratie' ten dele met dat soort reële problemen te maken heeft.

Herman De Dijn